

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

ХРИП'ЮК ВІКТОРІЯ ІВАНІВНА

УДК 33.025.12:664 (477)

**ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ
ЕФЕКТИВНОСТІ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ**

08.00.03 – економіка та управління національним господарством

АВТОРЕФЕРАТ

**дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук**

Київ – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі економіки і права Національного університету харчових технологій Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Зайнчковський Анатолій Олександрович,
Національний університет харчових технологій
Міністерства освіти і науки України,
завідувач кафедри економіки і права

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Могильний Олексій Миколайович,
Український науково-дослідний інститут
продуктивності АПК Міністерства розвитку
економіки, торгівлі та сільського господарства
України, головний науковий співробітник
відділу соціально-трудових відносин, розвитку
та аналітики статистичної звітності сільських
територій

кандидат економічних наук
Бокій Олена Володимирівна,
Інститут продовольчих ресурсів Національної
академії аграрних наук України,
старший науковий співробітник відділу
економічних досліджень

Захист відбудеться «28» квітня 2021 року о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.058.01 Національного університету харчових технологій Міністерства освіти і науки України за адресою: 01601, м. Київ, вул. Володимирська, 68, ауд. А-311.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного університету харчових технологій Міністерства освіти і науки України за адресою: 01601, м. Київ, вул. Володимирська, 68.

Автореферат розісланий «26» березня 2021 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О.В. Тур

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Характерною ознакою сучасного розвитку України є орієнтація на європейську інтеграцію. В цих умовах актуальності набуває пошук шляхів подолання євроінтеграційних викликів вітчизняній економіці, вдосконалення ринкових відносин у всіх галузях національного господарства. Особливої уваги заслуговує виявлення проблем державного регулювання як важливого інструменту підвищення ефективності харчової промисловості України через її пріоритетність серед інших галузей агропромислового виробництва.

Існуюча в Україні система державного регулювання здебільшого стримує розв'язання проблем результативної взаємодії суб'єктів харчової промисловості та розвитку процесів формування механізмів їх підтримки, які б забезпечували виробництво харчової продукції з високою доданою вартістю. Виникає необхідність удосконалення регуляторної політики, орієнтованої на створення належних умов ефективного функціонування підприємств харчової промисловості, актуалізацію відповідних механізмів впливу держави на створення ринково-конкурентного середовища, що й обумовлює актуальність теми дисертаційної роботи, її структурну побудову, наукове і практичне значення.

У сучасних умовах відбувається переосмислення та пошук адаптивних концептуальних підходів до державного впливу на розвиток економіки у зв'язку з різновекторними процесами регіоналізації і глобалізації та кардинальної трансформації механізмів регулювання відтворювальних процесів у напрямі становлення глобально інтегрованої системи. Серед значної кількості зарубіжних вчених, які зробили суттєвий внесок у розвиток методології державного регулювання, провідне місце займають П. Друкер [P. Drucker], Ф. Кене [Fr. Quesnay], Дж. М. Кейнс [J. M. Keynes], К. Маркс [K. Marx], Т. Мен [Th. Mun], А. Монкретьєн [An. Montchrestien], В. Петті [W. Petty], А. Сміт [Ad. Smith], М. Фрідман [C. Freeman], А. Шварц [A. Schwartz] та ін.

Теоретико-методологічним та практичним аспектам державного регулювання присвячені праці таких вітчизняних науковців, як В. Бакуменко, С. Біла, В. Воротін, О. Гаркуша, Б. Данилишин, Л. Дідківська, Ю. Ковбасюк, М. Корецький, О. Кундицький, О. Курок, М. Латинін, В. Малиновський, О. Могильний, В. Нагребельний, І. Чугунов та ін.

Проблеми формування, розвитку та парадигми державного регулювання харчової промисловості України, зокрема, а також у складі агропромислового комплексу висвітлено у наукових публікаціях таких вчених, як Т. Березянко, О. Бокій, П. Борщевський, О. Бутнік-Сіверський, І. Галиця, Т. Говорушко, С. Гуткевич, Л. Дейнеко, О. Драган, А. Дунська, В. Ємцев, А. Заїнчковський, Т. Калашнікова, П. Коренюк, Д. Крисанов, Т. Мостенська, Б. Пасхавер, Л. Пашнюк, О. Петухова, М. Пугачов, В. Россоха, М. Сичевський, Н. Скопенко, Л. Страшинська, Г. Тараненко, Г. Тарасюк, Н. Тюхтенко, І. Федулова, О. Чернелевська та ін.

Не зважаючи на важливість проведених фундаментальних і прикладних досліджень, постійної уваги потребують системні підходи до визначення напрямів удосконалення державного регулювання харчової промисловості України в умовах поглиблення європейської інтеграції та розв'язання проблеми раціонального поєднання державного та ринкового механізмів регулювання промисловості під впливом суперечливих тенденцій на внутрішньому, регіональних і глобальних агропродовольчих ринках. Це вимагає проведення додаткового дослідження з метою вдосконалення теоретико-методичного забезпечення державного регулювання процесів конкурентного функціонування харчової промисловості України.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана на кафедрі економіки і права Національного університету харчових технологій в межах науково-дослідних робіт, пов'язаних з дослідженням в галузі економіки харчової промисловості, та є частиною програми держбюджетної науково-дослідної роботи: «Підвищення ефективності діяльності підприємств АПК» (номер державної реєстрації 0116U001181), де автором проаналізовано результативність впливу держави на ефективність харчової промисловості України та запропоновано напрями його удосконалення, які враховують сучасні соціально-економічні та технологічні тенденції розвитку світового ринку.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційної роботи полягає у розвитку наукових концепцій і методичних підходів та обґрунтуванні практичних рекомендацій, спрямованих на удосконалення механізму державного регулювання харчової промисловості України щодо підвищення її ефективності.

Досягнення поставленої мети зумовило розв'язання таких завдань:

- висвітлити сутнісні характеристики основних дефініцій у сфері державного регулювання підвищення ефективності харчової промисловості;
- розкрити соціально-економічний зміст та систематизувати основні складові механізму державного регулювання харчової промисловості;
- здійснити ретроспективний огляд та аналіз сучасного стану галузей харчової промисловості України на основі використання номенклатурно-продуктового підходу у контексті розв'язання глобальних проблем;
- визначити за допомогою SWOT-аналізу основні проблеми, можливості та переваги розвитку харчової промисловості України, що дає можливість сформулювати напрями вдосконалення її державного регулювання;
- запропонувати методичний підхід до оцінювання державного регулювання харчової промисловості України в сучасних умовах;
- обґрунтувати напрями вдосконалення державного регулювання харчової промисловості України з метою підвищення її ефективності шляхом визначення пріоритетності впливу держави на виробництво та нарощення обсягів експорту продукції харчової промисловості з високою доданою вартістю.

Об'єктом дослідження є процеси державного регулювання харчової промисловості України.

Предметом дослідження є наукові, теоретико-методичні та практичні аспекти державного регулювання харчової промисловості України як інструменту підвищення ефективності її функціонування.

Методи дослідження. Теоретичною основою дисертаційної роботи слугують фундаментальні положення економічної теорії, праці вітчизняних і зарубіжних учених з питань теоретико-методологічного забезпечення державного регулювання в економічній сфері в цілому та в секторі харчової промисловості, зокрема.

Дисертаційна робота ґрунтується на використанні *комплексного і системного підходів* при дослідженні механізму державного регулювання харчової промисловості як єдиного цілого із узгодженим функціонуванням усіх його елементів. Водночас у роботі застосовувались методи емпіричного та теоретичного аналізів, а саме: *порівняльний аналіз* – для дослідження концепцій державного регулювання, методологічних підходів, розробок та рекомендацій провідних вітчизняних і зарубіжних вчених, виявлення закономірностей, відмінностей, особливостей та спільних ознак у застосуванні механізмів державного регулювання харчової промисловості; *логіко-семантичний* – для поглиблення понятійного апарату при визначенні основних складників механізму державного регулювання харчової промисловості; *логічного моделювання та конструювання* – для класифікації чинників зовнішнього і внутрішнього економічного середовища, що впливають на державне регулювання харчової промисловості; *історичний метод* – для дослідження генезису та розвитку методології державного регулювання, еволюції механізму державного регулювання харчової промисловості України у хронологічній послідовності; *статистико-економічний* – для виявлення тенденцій структурних та динамічних змін виробництва продукції; *статистичного аналізу* – для виявлення темпів змін окремих показників та ступеня їх впливу на динаміку розвитку харчової промисловості; *спостереження та теоретичного узагальнення* – для розкриття причин, які дестабілізують розвиток харчової промисловості в умовах світової фінансово-економічної кризи.

Інформаційними джерелами дослідження стали закони України, укази Президента України, постанови, розпорядження Кабінету Міністрів України, нормативно-правові документи Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства, офіційна статистична інформація, монографії та статті вітчизняних і зарубіжних авторів, матеріали анкетування.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні науково-методичних положень і практичних рекомендацій з питань удосконалення державного регулювання як інструменту підвищення ефективності харчової промисловості України. Наукова новизна визначена дослідницькими завданнями дисертаційної роботи та полягає в наступному:

удосконалено:

– механізм державного регулювання харчової промисловості, який відрізняється від існуючих тим, що сформований на основі конкретизованих цілей, принципів, функцій, форм і методів та інструментів, за допомогою яких

регулятор здійснює вплив на об'єкти харчової промисловості з метою отримання певного соціально-економічного результату. Застосування такого механізму державного регулювання харчової промисловості у поєднанні з ринковим саморегулюванням забезпечить підвищення ефективності її функціонування;

– методичний підхід до оцінювання державного регулювання харчової промисловості, який, на відміну від існуючих, включає систему кількісних та якісних показників, згрупованих за адміністративно-політичними, економічними, соціальними та інвестиційно-інноваційними критеріями. Це передбачає формування інтегрованого показника і дає змогу на практиці оцінити дієвість державного регулювання як інструменту підвищення ефективності харчової промисловості, а також сприяє визначенню напрямів його вдосконалення;

набули подальшого розвитку:

– визначення «державне регулювання харчової промисловості», яке, на відміну від запропонованих іншими авторами, окреслює комплекс заходів, які включають форми, методи, напрями, інструменти регулювання адміністративного, економічного та соціального характеру. За їх допомогою державні регуляторні інститути здійснюють вплив на розвиток харчової промисловості з метою підвищення ефективності її діяльності й конкурентоспроможності на внутрішньому і зовнішньому ринках та забезпечення продовольчої незалежності країни;

– концептуальні положення номенклатурно-продуктового підходу в офіційних статистичних даних щодо розвитку харчової промисловості України, які, на відміну від нині використовуваних, деталізують галузеву складову. Це дає змогу визначати ефективність розвитку окремих галузей харчової промисловості через кількісно-якісні показники відповідної номенклатурно-продуктової композиції та зменшити ризики викривлення реальних оцінок трансформаційних зрушень у галузі та її підгалузях. Оскільки на державному рівні відсутнє чітке врегулювання поділу харчової промисловості на окремі галузі із визначенням груп (видів) продукції, що до них відносяться;

– методичні підходи до системного підвищення ефективності харчової промисловості з використанням SWOT-аналізу, які, на відміну від апробованих раніше, ґрунтуються на дослідженні сучасного стану галузі, визначенні основних проблем конкурентного розвитку, а також ідентифікації наявних переваг, що дає можливість сформулювати напрями вдосконалення процесу державного регулювання;

– наукове обґрунтування напрямів удосконалення державного регулювання, які, на відміну від існуючих, спрямовані на підвищення ефективності виробництва продукції харчової промисловості з поглибленим технологічним процесом переробки сировини та створення інноваційної продукції, що сприятиме нарощенню конкурентоспроможності національних товаровиробників та експорту кінцевої продукції з високою часткою доданої вартості.

Практичне значення одержаних результатів полягає в поглибленні та доповненні практичних і теоретико-методичних підходів до удосконалення державного регулювання харчової промисловості України як інструменту підвищення її ефективності.

Результати дисертаційної роботи, висновки та рекомендації використано у діяльності Асоціації «Укроліяпром» під час моніторингу та проведення аналізу нормотворчої політики держави, підготовки відповідних висновків і пропозицій, інформаційно-аналітичних та прогностичних матеріалів оцінювання ефективності державного регулювання підприємств олійно-жирової галузі харчової промисловості України (довідка № 15-07/230 від 12.12.2019 року).

Науково-практичні результати дослідження та рекомендації з формування ефективного інструментарію державного регулювання застосовано Державним науково-дослідним інститутом інформатизації та моделювання економіки під час опрацювання стратегій і галузевих програм розвитку вітчизняного виробництва продукції харчової промисловості (довідка № 02-01/66 від 16.03.2020 року).

Основні авторські розробки використані у діяльності Корпорації «Укрвинпром», де особливу увагу приділено практичним рекомендаціям щодо напрямів удосконалення державного регулювання харчової промисловості України, а саме: сприяння виробництва та експорту кінцевої продукції з високою часткою доданої вартості (довідка № 63 від 28.09.2020 року).

Окремі положення дисертаційної роботи в частині теоретично-концептуальних основ державного регулювання та пропозиції з удосконалення його ефективності враховано виконавчим комітетом Фастівської міської ради при розробленні проекту Програми соціально-економічного та культурного розвитку міста Фастова на 2021 рік (довідка № 06-22/4326 від 30.09.2020 року).

Результати дослідження використовуються також Національним університетом харчових технологій у навчальному процесі при викладанні дисциплін «Правове забезпечення господарської діяльності», «Економіка та організація агропромислових формувань», «Економіка росту і розвитку галузевих ринків», «Державне та регіональне управління» (Акт впровадження від 27.05.2020 року).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійною науковою працею, містить одержані автором нові результати у сфері державного регулювання, які в сукупності сприяють вирішенню наукового завдання щодо гармонізації взаємодії механізмів ринкового і державного регулювання харчової промисловості, підвищенню рівня конкурентоспроможності її продукції в умовах поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі України з Європейським Союзом.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дисертаційного дослідження оприлюднені на *міжнародних науково-практичних конференціях*: «Економіка, фінанси, облік та управління: оцінка та перспективи розвитку в Україні та світі» (м. Полтава, 2017 р.); «Розвиток сучасних міжнародних економічних відносин: фінансово-економічні та соціальні чинники» (м. Одеса,

2018 р.); «Modern scientific research: Proceedings» (Morrisville, 2018); «Модернізація економіки країни в контексті соціальних викликів» (м. Львів, 2018 р.); «Сучасні чинники розвитку міжнародних відносин та зовнішньої політики держави: економічні та інституціональні аспекти» (м. Запоріжжя, 2018 р.); «Національні особливості та світові тенденції управління та адміністрування на макро-, мезо- і мікрорівнях економіки» (м. Дніпро, 2018 р.) та *всеукраїнських науково-практичних та методичних конференцій*: «Підвищення ефективності діяльності підприємств харчової та переробної галузей АПК» (м. Київ, 2015 р.); «Підвищення ефективності діяльності підприємств харчової та переробної галузей АПК» (м. Київ, 2016 р.); «Модернізація та суспільний розвиток національної економіки: теоретичні та практичні аспекти». (м. Одеса, 2018 р.); «Підвищення ефективності діяльності підприємств харчової та переробної галузей АПК» (м. Київ, 2018 року).

Публікації. Основні положення і результати дослідження висвітлено в 16 наукових публікаціях, виконаних автором особисто, з них: підрозділ у закордонній колективній монографії; чотири статті у наукових фахових виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз; одна стаття у зарубіжному науковому виданні; 10 – матеріалів конференцій. Загальний обсяг публікацій, що належать особисто автору, становить 6,65 д.а.

Структура та обсяг роботи. Дисертаційна робота складається з анотацій, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст дисертації становить 195 сторінок друкованого тексту, що містить 19 таблиць, 25 рисунків. Список використаних джерел містить 289 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, сформовано мету, завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження, розкрито елементи наукової новизни та практичне значення одержаних результатів, а також наведено дані щодо апробації основних здобутків дисертації та публікації за темою.

У першому розділі **«Теоретико-методичні основи державного регулювання щодо підвищення ефективності харчової промисловості»** розглянуто сутність теоретичних підходів до здійснення державного регулювання; узагальнено науково-теоретичні підходи з питань визначення поняття державного регулювання харчової промисловості, досліджено принципи та механізм здійснення впливу держави на її розвиток, проведено аналіз та систематизацію основних інструментів державного регулювання підвищення ефективності харчової промисловості.

Проведене дослідження дало змогу встановити, що загалом у світовій літературі розглядаються дві протилежні точки зору щодо необхідності державного регулювання економічних процесів в країні. На їх основі базується декілька основних економічних теорій, серед яких: меркантилізм, класична теорія, марксизм, кейнсіанство, монетаризм. Проте в сучасних умовах функціонування ринкової економіки державне регулювання набуває

особливого статусу. Адже вплив держави на діяльність суб'єктів господарювання має максимально взаємодіяти з ринковим механізмом саморегулювання, підтримуючи та страхуючи його внаслідок неспроможності, а не витісняючи його з регуляторного середовища. Державне регулювання підвищення ефективності харчової промисловості особливо актуальне, оскільки сприяє забезпеченню продовольчої незалежності країни.

У законодавчій базі, як і в економічній літературі, теоретична сутність поняття «державне регулювання» розглядається в різних аспектах, на різних рівнях та сферах застосування. Щодо поняття «державне регулювання харчової промисловості», то автором запропоновано узагальнене визначення як комплекс заходів, який складається із державних регуляторів економічного, адміністративного та соціального характеру. За їх допомогою спеціально уповноважені державні регуляторні органи здійснюють вплив на розвиток харчової промисловості з метою підвищення її ефективності та конкурентоспроможності як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках, забезпечуючи при цьому продовольчу безпеку населення країни.

На основі дослідження основних елементів системи державного регулювання харчової промисловості в Україні обґрунтовано наукові підходи до механізму здійснення впливу держави (рис. 1). Зокрема встановлено, що тільки цілеспрямоване та організоване регулювання державою процесів відтворення харчової промисловості у поєднанні із механізмом ринкового саморегулювання може забезпечити її ефективне функціонування.

На основі аналізу дієвості форм і методів державного регулювання доведено, що як інструмент підвищення ефективності харчової промисловості він має особливе значення. Проте надмірне державне втручання в функціонування ринкового механізму гальмує розвиток державно-приватного партнерства у цій сфері.

Особливу увагу в першому розділі дисертаційної роботи приділено дослідженню інструментарію державного регулювання харчової промисловості. Встановлено, що застосування інструментів повинно поєднувати інтереси суб'єктів господарювання із регіональними та загальнодержавними програмами соціально-економічного розвитку.

Різноманітність інструментів та запропоноване групування їх на адміністративні, фінансово-економічні, соціально-економічні, інвестиційно-інноваційні та політичні є досить умовним. Будь-який із них містить в собі елемент адміністрування, а прийняття будь-яких адміністративних заходів та рішень має на меті отримання певного економічного та соціального ефекту.

Використання адміністративних інструментів може зашкодити ринковій економіці лише тоді, коли немає критеріїв для втручання, чіткого економічного обґрунтування та розуміння масштабів втрат і вигід для контрагентів і суспільства в цілому. Інструменти можуть змінюватися в залежності від фази економічного циклу, в якій знаходиться економіка, кон'юнктури внутрішніх і зовнішніх ринків, особливостей функціонування окремих галузей або виробництв харчової промисловості України.

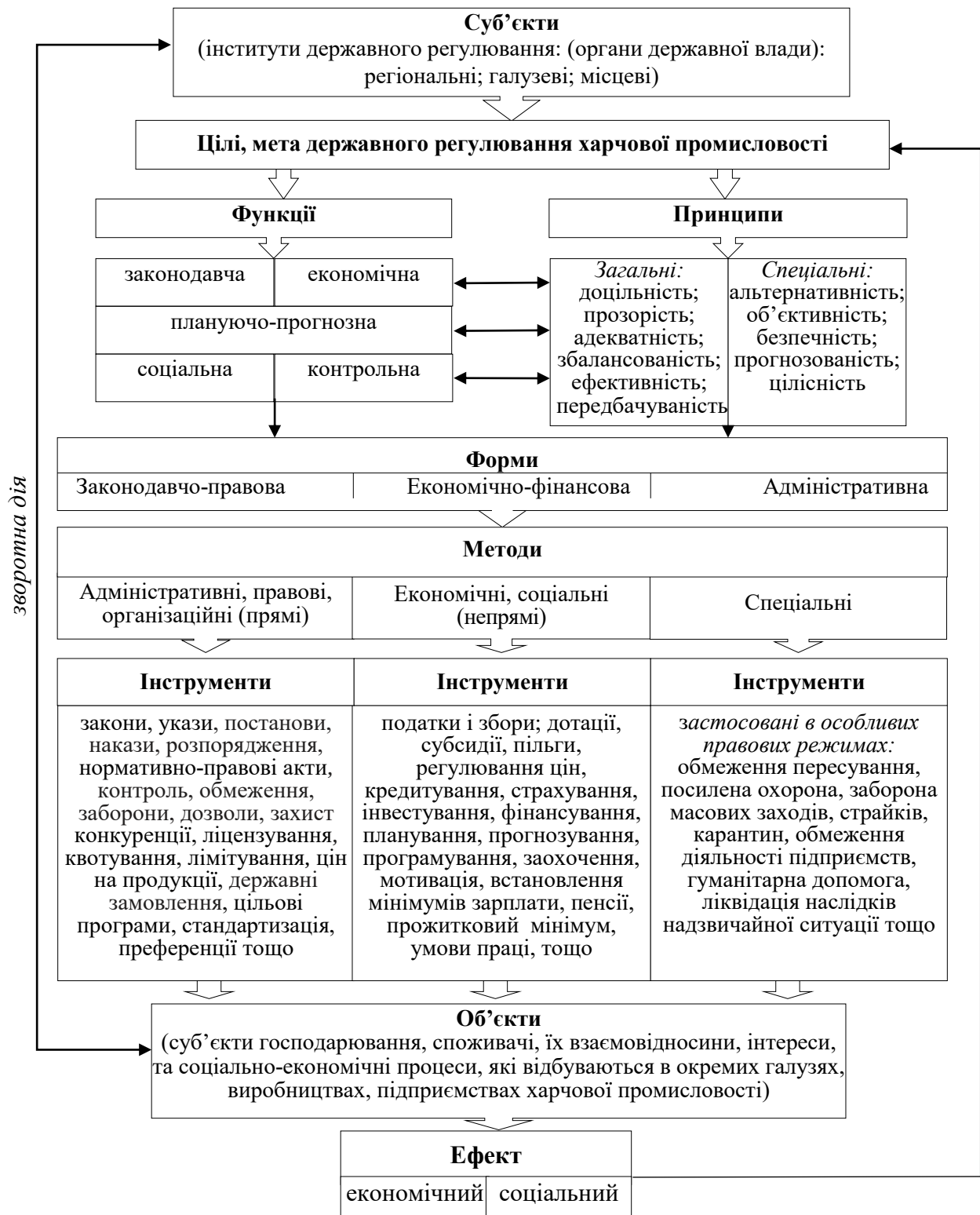

Рис.1. Механізм державного регулювання харчової промисловості

Джерело: складено автором.

У другому розділі «**Стан державного регулювання харчової промисловості України та її ефективність**» проведено ретроспективний аналіз розвитку харчової промисловості України, аналіз її сучасного стану та ефективності; виявлено структурні та динамічні зміни в обсягах виробництва основних видів продукції; висвітлено інституційно-правове забезпечення державного регулювання ефективності харчової промисловості.

Харчова промисловість України протягом всього періоду свого розвитку є однією із стратегічно важливих галузей національної економіки, що обумовлено її часткою в загальних обсягах виробництва та реалізації продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках, забезпеченні продовольчої та економічної незалежності держави протягом усього періоду її функціонування – від етапу зародження до сьогодення.

Для проведення ретроспективного аналізу харчової промисловості України в дисертаційній роботі здійснено поділ її розвитку на етапи, які сформовано на основі структурних змін, що відбувалися у галузі крізь призму її державного регулювання. Типологізацію періодів розвитку виробництва продукції харчової промисловості виконано в умовах її зародження, періоду планової економіки, ринкових трансформацій, кризових періодів, євроінтеграційних процесів та сучасних реалій (табл. 1).

Таблиця 1

Етапи ретроспективного аналізу розвитку харчової промисловості

Період	Характеристика
XIX ст-1990 рр.	Етап зародження харчової промисловості та її функціонування у складі Радянського Союзу
1991-2000 рр.	Етап постсоціалістичної рецесії, трансформаційних процесів та становлення незалежності України
2001-2008 рр.	Початок відновлення процесу економічного зростання та нарощування обсягів виробництва харчової промисловості в умовах трансформаційних змін інституцій регулювання
2008-2010 рр.	Етап функціонування харчової промисловості України в умовах світової фінансової кризи
2011-2013 рр.	Етап стабілізації розвитку харчової промисловості, зміни політичної кон'юнктури
2014-2016 рр.	Етап початку інтеграції країни у ЄС на тлі політичної нестабільності та рецидиву кризового періоду економіки
2017-2019 рр.	Сучасний етап розвитку харчової промисловості України

Джерело: складено автором.

Аналіз історичних етапів розвитку і сучасного стану харчової промисловості України показав, що у XX ст. в Україні був сформований розвинений агропромисловий комплекс з потужними цукровими та борошномельними заводами. Однак після здобуття незалежності країни розгорнулись процеси деіндустріалізації, спричинені розривом коопераційних зв'язків з країнами СНД, втратою традиційних ринків збуту і скороченням внутрішнього попиту, це призвело до різкого падіння обсягів виробництва та занепаду провідних галузей харчової промисловості.

З витоками трансформаційних процесів та поступового відновлення процесу розвитку галузі спостерігається часткова стабілізація харчової промисловості. Починаючи з 1998 р., відбувається подолання так званого «рубежу» падіння обсягів виробництва. Досить повільними, проте неухильними темпами до 2007 р. здійснюється нарощення масштабів галузі, це дало

можливість на початку 2005 р. за показниками розвитку харчової промисловості перевищити докризовий рівень виробництва 1990-го року.

Поштовхом для зростання обсягів виробництва продукції харчової промисловості стала поява та динамічний розвиток експортно орієнтованих підгалузей, які здійснюють виробництво соняшникової олії, кондитерських виробів, молока та молочних продуктів, м'яса птиці тощо. Виробники цих продуктів закріпили свої позиції в експортній структурі країни та змогли швидко й без особливих втрат переорієнтуватись на європейські ринки. З розвитком євроінтеграційних процесів в країні вони зберегли позитивну тенденцію зростання обсягів виробництва харчової промисловості та зарекомендували себе як драйвера її економічного зростання.

Проведений аналіз дає можливість аргументувати існування певної залежності розвитку та функціонування кожної галузі харчової промисловості від виваженої державної регуляторної політики. Відповідно прослідковується тісний взаємозв'язок між коливаннями обсягів виробництва продукції харчової промисловості та змінами парадигми державного регулювання в цьому секторі національної економіки.

Структура харчової промисловості України включає понад 40 різноманітних спеціалізованих галузей, підгалузей та виробництв, які формують оператори ринку харчових продуктів різних організаційно-правових форм господарювання. Дослідники розвитку харчової промисловості традиційно визначають в її складі харчосмакову, м'ясну, молочну та рибну промисловість, в самостійну групу галузей виділяють борошномельно-круп'яну і комбікормову.

Варто зауважити, що в сучасних статистичних зведеннях Державної служби статистики дані, які характеризують стан розвитку харчової промисловості України, наводяться за Номенклатурою продукції промисловості (НПП). Вона формується відповідно до Державного класифікатора продукції і послуг за видами економічної діяльності (далі – Класифікатор), цілковито упускаючи її галузевий розріз та обчислюючи основні показники її розвитку з урахуванням інституційних груп, що спеціалізуються на виробництві напоїв та тютюнових виробів.

Окремі галузі, такі як парфумерно-косметична, соляна, які раніше за народногосподарською класифікацією належали до складу харчової промисловості, при запровадженні Класифікатора взагалі відображаються в інших підгрупах обробної й добувної промисловості. Це суттєво викривлює реальні оцінки трансформаційних зрушень в галузі та її підгалузях, створюючи контури інформаційної асиметрії й вакууму, які посилюються відсутністю на державному рівні врегульованості чіткого поділу харчової промисловості на окремі галузі з визначенням приналежних до них груп (видів) продукції.

З огляду на зазначене, для досягнення визначених цілей в дисертаційній роботі запропоновано використання номенклатурно-продуктового підходу з урахуванням нормативної ітерації НПП, який дасть можливість визначити розвиток окремих галузей харчової промисловості через кількісно-якісні показники поступів у відповідній номенклатурно-продуктовій композиції.

Основні показники, які характеризують ефективність розвитку харчової промисловості України в 2010, 2015-2019 роках, а також її частка в структурі національного господарства в 2019 році представлено в табл. 2.

Таблиця 2

Показники ефективності харчової промисловості в 2010, 2015-2019 роках

Показники	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2019/ 2010,%	***, %
Валова додана вартість*, млрд грн	–	76,4	88,5	113,5	102,6	110,1	–	4,0
Кількість підприємств, тис одиниць	5,7	4,9	4,6	5,0	5,1	5,3	-6	1,4
Кількість зайнятих працівників, тис осіб	360	283	278	291	289	289	-20	4,5
Обсяг реалізованої продукції**, млрд грн	159,5	333,3	421,8	508,8	539,9	563,3	253	5,8
Обсяг виробленої продукції**, млрд грн	–	312,5	373,6	457,4	480,2	496,4	–	7,9
Капітальні інвестиції, млрд грн	6,1	11,6	14,9	14,8	25,9	25,5	318	4,9
Витрати на оплату праці, млрд грн	8,3	12,7	15,5	21,8	27,2	32,8	294	4,4
Чистий прибуток (збиток), млрд грн	0,2	-13,3	-4,4	6,8	9,6	14,7	7 074	2,8
Рівень рентабельності (збитковості), %	3,6	2,7	3,2	5,0	4,2	3,9	8	10,2

Примітки: * за інституціональним підходом; ** за витратами виробництва;

*** %, частка харчової промисловості в структурі національного господарства;

Джерело: розраховано автором на основі даних Державної служби статистики України.

Аналіз загальних тенденцій розвитку галузей харчової промисловості України засвідчує лінійне зростання обсягів виробництва та ефективності галузі. З 2010 р. по 2019 р. обсяги реалізації харчової промисловості збільшилися на 403,8 млрд грн (+ 253%). До 2012 р. чистий прибуток мав позитивну динаміку росту, крім періоду 2014-2016 рр. Відновлення прибутковості спостерігається з 2017 р. з екстремальним темпом зростання в середньому до 47 % щорічно. За підсумками 2019 р. 289 тис працівників на 5 349 підприємствах харчової промисловості різних організаційно-правових форм власності створили близько 23,2 % сукупної доданої вартості в переробній промисловості та 4% українського валового внутрішнього продукту.

Необхідно відмітити, харчова промисловість України відноситься до галузей національної економіки, яка характеризується високою концентрацією виробництва, проте відсоток доданої вартості в агропродовольчих ланцюгах, що формується харчопереробними підприємствами, є відносно низьким.

Така ситуація зумовлена виготовленням на підприємствах харчової промисловості великої кількості напівфабрикатів або готової продукції з невисокою часткою доданої вартості. Долаючи шлях від сировини до кінцевого споживача, продукція проходить довгий ланцюг взаємозв'язків між

постачальниками сировини, підприємствами харчової промисловості та споживачами. Подовження агропродовольчого ланцюга створення доданої вартості для харчової промисловості варто розглядати як ключовий компонент стабілізації її розвитку та підвищення ефективності.

Незважаючи на виявлене поступове покращення показників розвитку харчової промисловості України, спостерігається наявність значної кількості нерозв'язаних проблем, зумовлених негативними політичними та соціально-економічними процесами, а також глобальними викликами економічної реальності. Проблемами, які стримують зростання ефективності харчової промисловості є відсутність системного характеру державного регулювання забезпечення її стабільного та ефективного розвитку, застаріле, морально й фізично зношене технічне оснащення, невисока інноваційна активність підприємств галузі, несприятливий інвестиційний клімат, низький рівень забезпечення сировинною базою, недосконалість взаємовідносин між постачальниками сировини та підприємствами для виготовлення готової продукції із високою доданою вартістю тощо.

Доведено, що сформована в Україні інституційна система державного регулювання недосконала й потребує змін з урахуванням сучасних умов функціонування економіки переробних галузей країни загалом. Це зумовлено, зокрема, чинниками:

а) євроінтеграційне спрямування України (переорієнтації діючого нормативно-регулятивного поля до регламентів та стандартів Європейського Союзу; необхідність усунення дублюючих функцій основних інститутів регулювання; потреба адаптації до сучасних вимог статистичних даних; розмежування галузей та виробництв харчової промисловості згідно європейських підходів; зростання інвестиційної привабливості та ін.);

б) необхідність забезпечення продовольчої незалежності країни;

в) переорієнтація основного напрямку регулювання держави щодо харчової промисловості в частині заміни підтримки сільгоспвиробників на підтримку розвитку виробництва продукції в харчовій промисловості з поглибленим технологічним процесом.

У третьому розділі «**Удосконалення державного регулювання харчової промисловості України з метою підвищення її ефективності**» розвинуто методичне забезпечення оцінювання державного регулювання; проаналізовано основні проблеми та перспективи розвитку харчової промисловості України, на основі чого науково обґрунтовано пріоритетні напрями удосконалення державного регулювання як інструменту підвищення її ефективності.

Встановлено, що для комплексного оцінювання державного регулювання харчової промисловості доцільно визначити комплексний інтегральний показник, структурно-логічну схему якого подано на рис. 2.

З проведеного розрахунку комплексного інтегрального показника оцінювання державного регулювання з метою підвищення ефективності харчової промисловості в сучасних умовах на основі запропонованої процедури оцінювання було отримано значення – 0,22. Такий результат свідчить про те, що діючий інструментарій державного впливу позитивно впливає на розвиток

харчової промисловості за окремими показниками, та більшість показників економічно-соціального розвитку харчової промисловості характеризується негативною тенденцією. В загальному наявна модель державного регулювання в Україні, яка сформувалася на зламі планової соціалістичної моделі, характеризується надмірним та неефективним державним регулюванням, та не забезпечує бажаний розвиток харчової промисловості та відповідний рівень її конкурентоспроможності на міжнародному ринку.

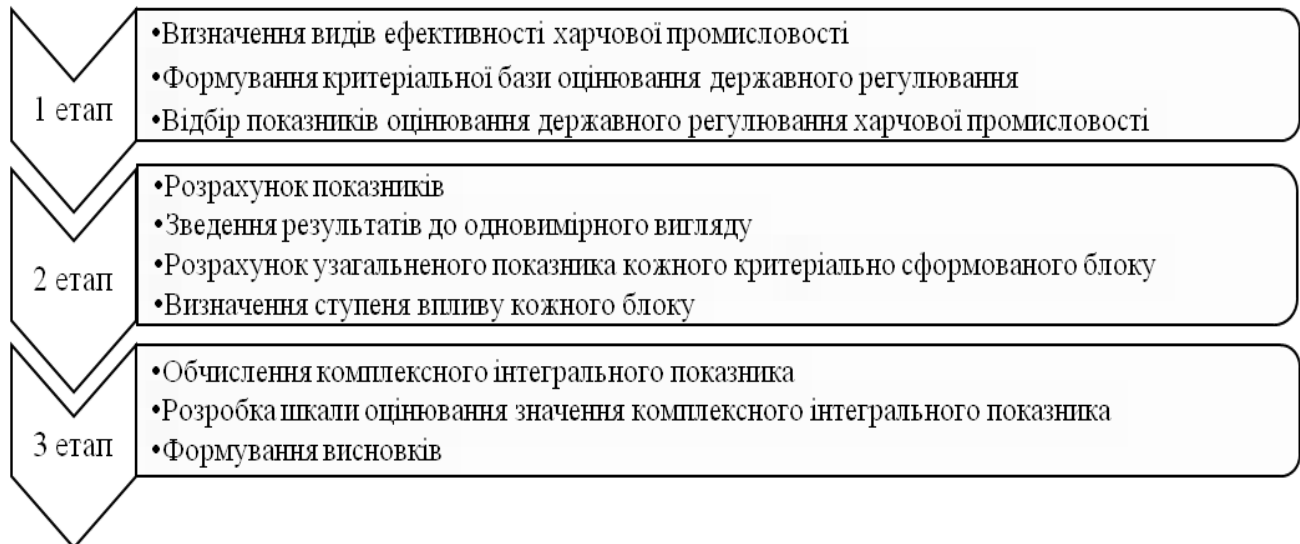

Рис. 2. Методичне забезпечення оцінювання державного регулювання харчової промисловості

Джерело: сформовано автором

На основі проведеного дослідження розвитку харчової промисловості та механізму впливу на нього держави з метою підвищення ефективності в дисертаційній роботі були виявлені та впорядковані основні проблеми та шляхи їх розв'язання, а також ранжування галузей, які потребують регуляторного впливу. Паралельно встановлено й основні перспективи та переваги розвитку галузей і за допомогою SWOT-аналізу систематизовано сильні та слабкі сторони функціонування харчової промисловості України, а також можливості та потенційні загрози за умов необґрунтованої активізації діяльності з боку держави. В результаті проведеного дослідження та сформованої матриці визначено основні проблемами для розвитку харчової промисловості такі, як сировинна орієнтація експорту та невідповідність міжнародним стандартам якості і безпечності продукції. А це, у свою чергу, блокує вихід на міжнародні ринки продукції харчової промисловості вітчизняного виробництва.

Даний аналіз використано при визначенні ключових напрямів удосконалення державного регулювання харчової промисловості з метою підвищення її ефективності, які подано на рис. 3. Обґрунтовано, що використання сильних сторін та можливостей зможе допомогти заповнити прогалини в розвитку галузі та подолати зовнішні виклики і загрози.

Пріоритетні напрямки вдосконалення державного регулювання ефективності харчової промисловості		
Напрямок №1		Напрямок №2
► Сприяння виготовлення продукції харчової промисловості із високою доданою вартістю		
► Реалізація стратегії збільшення експорту харчової продукції з високою доданою вартістю		
Завдання 1. Забезпечити виробництво продукції харчової промисловості із більш глибоким Завдання 1 Прискорити гармонізацію українського законодавства до стандартів ЄС, а також технологічно-інноваційним процесом переробки. збільшення експорту на інші світові ринки.		
Інструменти: - програми державної підтримки переробних підприємств харчової промисловості; - програми пільгового кредитування інноваційних проектів; - податкові стимули; - ефективна система контролю за розподілом бюджетних коштів; - мито на експорт сировини; - зменшення податкового навантаження; - система фінансового кредитування підприємств малого та середнього бізнесу; - законодавче забезпечення захисту діяльності суб'єктів господарювання в моделі - сприяє інституціональні передумови для залучення іноземних інвестицій.		
Інструменти: - імплементація угоди про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом; - прискорення процесу гармонізації національних стандартів та технічних регламентів з європейськими та міжнародними нормами; - ефективна розробка та впровадження реформ; - ринкові інструменти державного впливу; - моніторинг якості державного регулювання; - спеціальний орган державного регулювання розвитку харчової промисловості; - сприятливі інституціональні передумови для залучення іноземних інвестицій.		
Завдання 2. Модернізація харчового виробництва шляхом зростання його інвестиційної активності.		
Інструменти: - дерегуляція та лібералізація підприємницької діяльності; - підвищення якості регуляторного середовища; - спрощення процедур одержання державної реєстрації і дозволів на здійснення певного - сприятливі торговельні режими для українських експортерів. - спрощення процедур одержання державної реєстрації і дозволів на здійснення певного - сприятливі торговельні режими для українських експортерів. - гарантування ефективного захисту прав власності; - забезпечення стабільності банківської системи, контроль над інфляцією і курсовими стрибками; - удосконалення процедур захисту інвестицій.		

Рис. 3. Пріоритетні напрямки вдосконалення державного регулювання ефективності харчової промисловості
Джерело: сформовано автором

Із результатів дисертаційної роботи очевидно, що головним завданням держави, яка керується метою підвищення ефективності харчової промисловості, є стимулювання виготовлення продукції кінцевого споживання із високою часткою доданої вартості. Виробництво готової продукції забезпечить зростання національного багатства країни та її економіки. Загальновідомо, країни, які спеціалізуються на експорті високотехнологічної продукції, демонструють більш високі темпи економічного зростання. Тобто держава має створити збалансований сценарій розвитку харчової промисловості України в умовах імплементаційного періоду. Звідси виникає гостра необхідність відходу України від статусу «потужної аграрної держави» до держави з високотехнологічними виробництвом глибокої переробки продукції харчової промисловості широкого асортименту. І саме в цьому полягає основна функція державного регулювання, тобто осучаснення нормативної бази для підвищення ефективності розвитку харчової промисловості країни.

Оскільки запропоновані напрями удосконалення державного регулювання логічно пов'язані між собою та сформовані за принципом вчасності, то у середньостроковій перспективі їх реалізація дасть можливість суттєво підвищити ефективність розвитку сектору харчової промисловості України та забезпечить подальше її економічне зростання.

Доведено, що лише збалансоване використання зазначених на рис. 3 ринкових та державних інструментів регулювання дасть змогу державі забезпечити підвищення конкурентоспроможності харчової промисловості на внутрішньому та зовнішньому ринках.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретико-методичне та науково-практичне дослідження державного регулювання харчової промисловості як інструменту підвищення її ефективності та запропоновано власне бачення напрямів його удосконалення. Це дозволило сформулювати такі висновки:

1. Підтверджено, що в сучасних умовах посилення євроінтеграційних процесів та в контексті забезпечення продовольчої незалежності країни регулююча роль держави набуває важливого значення. З огляду на зазначене, вона змінює своє векторне спрямування, базується на трансформаційних процесах щодо заміни жорстко-регламентованих інструментів на сучасні ринково-економічні, які характеризуються підтримуючими та стимулюючими ознаками.

2. Встановлено, що в законодавчій базі, як і в економічній літературі, теоретична сутність поняття «державне регулювання» розглядається в різних аспектах, на різних рівнях та сферах застосування. Удосконалено узагальнене визначення поняття «державне регулювання харчової промисловості» як «комплексу заходів, які включають державні регулятори (форми, методи, засоби, інструменти) економічного, адміністративного та соціального характеру, за допомогою яких державні органи здійснюють вплив на розвиток харчової промисловості з метою підвищення її ефективності та

конкурентоспроможності як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках, забезпечуючи при цьому продовольчу безпеку країни».

3. На основі дослідження основних складників системи державного регулювання харчової промисловості в Україні запропоновано авторське бачення механізму здійснення державного регулювання та доведено гіпотезу про те, що програмно-цільове та системно організоване регулювання державою процесів інноваційного відтворення харчової промисловості у поєднанні із механізмом ринкового саморегулювання може забезпечити підвищення її ефективності.

4. Проаналізовано концептуальні положення використання номенклатурно-продуктового підходу в державній статистичній звітності щодо розвитку харчової промисловості України та обґрунтовано доцільність використання кількісно-якісних показників з урахуванням нормативної ітерації НПП для її аналізу у зв'язку з відсутністю врегулювання чіткого поділу харчової промисловості на окремі галузі із визначенням приналежних до них груп (видів) продукції на державному рівні.

5. Аналіз сучасного етапу розвитку харчової промисловості дав змогу виявити наявність нерозв'язаних проблем, зумовлених негативними політичними і соціально-економічними процесами та регіональними й глобальними викликами, які стримують підвищення ефективності галузі. Що зумовило необхідність методичного підходу для їх розв'язання через визначення сильних та слабких сторін харчової промисловості, а також ідентифікації наявних переваг та перспектив розвитку, це дало можливість сформулювати напрями вдосконалення процесу державного регулювання.

6. Доведено, що сформована в Україні інституційна система державного регулювання недосконала та потребує докорінних змін на засадах сучасних умов функціонування економіки, що включають євроінтеграційне спрямування (швидка переорієнтації діючого нормативно-регулюючого поля до умов та стандартів Європейського Союзу; ліквідування дублюючих функцій суб'єктів регулювання, удосконалення статистичних даних, розмежування галузей та виробництв харчової промисловості згідно європейських стандартів, зростання інвестиційної привабливості та ін.); необхідність забезпечення продовольчої безпеки держави; переорієнтацію основного напрямку регулювання держави щодо харчової промисловості в частині підвищення її ефективності шляхом підтримки розвитку виробництва з поглибленим технологічним процесом.

7. Обґрунтування методичного забезпечення оцінювання державного регулювання ефективності харчової промисловості України на основі запропонованого алгоритму показало, що хоча існують певні позитивні зрушення в напрямі підвищення її ефективності, проте діючий інструментарій державного впливу не забезпечує бажаний рівень конкурентоспроможності продукції національних виробників на європейському і глобальному ринках.

8. Науково обґрунтовано ключові взаємопов'язані напрями удосконалення державного регулювання харчової промисловості як інструменту підвищення ефективності її розвитку, що включає сприяння регуляторних органів у виготовленні продукції харчової промисловості із

високою часткою доданої вартості та розроблення і реалізацію стратегії нарощування обсягів експорту високоякісної харчової продукції кінцевого споживання.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Підрозділ у колективній монографії:

1. Khrypiuk V. I. State regulation of the sustainable development of Ukraine's food industry. Coastal regions: problems and paradigms of socio-economic development: collective monograph/ under the editorship of T. Derkach. Riga, Latvia: Baltija Publishing. 2018. P. 368–389. (1,07 д.а.).

Публікації у наукових фахових виданнях:

2. Хрип'юк, В. І. Державне регулювання інноваційно-орієнтованого розвитку харчової промисловості України. *Економіка харчової промисловості*. (DOAJ, ROAD, Index Copernicus International, Google Scholar, CrossRef). 2017. Том 9, № 4. С. 81–88. (0,72 д.а.).

3. Хрип'юк, В. І. Еволюціонування державного регулювання харчової промисловості. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2018, №1(200), С. 31–40. (0,86 д.а.).

4. Хрип'юк, В. І. Інструменти державного регулювання харчової промисловості України. *Наукові праці Національного університету харчових технологій*. (Index Copernicus International, EBSCOhost, Google Scholar). 2018. Т. 24, № 3. С. 35–46. (0,71 д.а.).

5. Хрип'юк, В. І. Харчова промисловість України: ретроспективний аналіз та сучасні проблеми розвитку. *Економіка АПК*. (Index Copernicus International, EBSCOhost, AGRIS, American Economic Association: EconLit EBSCO Publishing, Inc. Ulrich's Periodicals Directory USA, Google Scholar). 2018. № 9. С. 77–86. (0,95 д.а.).

Публікації у періодичних наукових виданнях інших держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та/або Європейського Союзу:

6. Khrypiuk, V. Problems and prospects of ukraine's food industry. *Green, Blue and Digital Economy Journal*. Riga: Publishing House «Baltija Publishing». 2020. № 1. P. 37–42. (0,56 д.а.).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Хрип'юк В. І. Лобізм як інструмент підвищення ефективності економіки України. *Підвищення ефективності діяльності підприємств харчової та переробної галузей АПК*: матеріали III Всеукраїнської наук.-практ. конф. Київ: НУХТ, 2015. С. 316–318. (0,11 д.а.).

8. Хрип'юк В. І. Методи державного стимулювання розвитку підприємств харчової та переробної галузей АПК України. *Підвищення ефективності діяльності підприємств харчової та переробної галузей АПК*: матеріали V Всеукраїнської наук.-практ. конф. Київ : НУХТ, 2016. С. 53–55. (0,11 д.а.).

9. Хрип'юк В. І. Становлення та розвиток інструментарію державного регулювання харчопереробної промисловості України. *Економіка, фінанси, облік та управління: оцінка та перспективи розвитку в Україні та світі*: зб. тез

міжнародної наук.-практ. конф. у 3 ч. Полтава: ЦФЕНД, 2017. Ч. 1. С. 35–37. (0,14 д.а.).

10. Хрип'юк В. І. Сутність та класифікація форм державного регулювання харчової промисловості України: теоретичний та практичний аспект. *Розвиток сучасних міжнародних економічних відносин: фінансово-економічні та соціальні чинники*: матеріали II Міжнародної наук.-практ. конф. Одеса: ОНУ імені І. І. Мечникова, 2018. С. 53–57. (0,19 д.а.).

11. Khrypiuk V. I. Features of the state regulation of Ukraine's food industry. Modern scientific research: Proceedings of XVII International scientific conference. Morrisville, Lulu Press, 2018. pp. 39–42. (0,25 д.а.).

12. Хрип'юк В. І. Ретроспективний аналіз державного регулювання харчової промисловості України. *Модернізація та суспільний розвиток національної економіки: теоретичні та практичні аспекти*: зб. тез Всеукраїнської наук.-практ. конф. Одеса: ЦЕДР, 2018. С. 32–39. (0,30 д.а.).

13. Хрип'юк В. І. Критеріальний базис оцінки ефективності державного регулювання харчової промисловості України. *Модернізація економіки країни в контексті соціальних викликів*: матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. Львів: ЛЕФ, 2018. С. 23–26. (0,19 д.а.).

14. Хрип'юк В. І. Інституціональна модернізація парадигми державного регулювання харчової промисловості України. *Сучасні чинники розвитку міжнародних відносин та зовнішньої політики держави: економічні та інституціональні аспекти*: тези міжнародної наук.-практ. конф. Запоріжжя: Запорізька державна інженерна академія, 2018. С. 61–64. (0,21 д.а.).

15. Хрип'юк В. І. Основна регулююча роль держави – забезпечення продовольчої безпеки країни. *Національні особливості та світові тенденції управління та адміністрування на макро-, мезо- і мікрорівнях економіки*: матеріали III міжнародної наук.-практ. конф. Дніпро, 2018. С. 39–41. (0,16 д.а.).

16. Хрип'юк В. І. Виробництво продукції з високою доданою вартістю – головний каталізатор розвитку підприємств харчової промисловості України. *Підвищення ефективності діяльності підприємств харчової та переробної галузей АПК*: матеріали VII Всеукраїнської наук.-практ. конф. Київ: НУХТ, 2018. С. 52–54. (0,12 д.а.).

АНОТАЦІЯ

Хрип'юк В.І. Державне регулювання як інструмент підвищення ефективності харчової промисловості. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Національний університет харчових технологій, Київ, 2021.

Дисертаційна робота присвячена узагальненню й розвитку теоретико-правових, науково-методичних положень, розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення державного регулювання харчової промисловості України з метою підвищення її ефективності.

У роботі систематизовані ключові теоретико-методичні погляди на роль держави в забезпеченні соціально-економічного розвитку. Досліджено науково-

методичні аспекти онтогенезу «державного регулювання» та пов'язаного з ними категоріально-понятійного апарату. Узагальнено теоретичні та методологічні основи державного регулювання харчової промисловості, на підставі чого запропоноване його авторське визначення та сформовано механізм державного регулювання харчової промисловості, що генерує створення підвалин досягнення запрограмованих на державному рівні стратегічними документами структурних зрушень у конкретизованих інститутах харчової промисловості країни.

Здійснено ретроспективний аналіз та аналіз сучасного стану розвитку харчової промисловості України. Визначено та систематизовано в ієрархічному порядку інституційні одиниці державного регулювання харчової промисловості, зокрема, підприємницьких структур в нормативній, методичній, інструктивній та науковій площинах. Визначені «сильні» та «слабкі» регуляторні важелі, що формують ефективність розвитку харчової промисловості України. Обґрунтовано перспективні напрями удосконалення державного регулювання розвитку харчової промисловості України та запропоновано набір інструментів в межах визначених двох напрямків, націлених на підтримку розвитку виробництва з більш глибоким технологічним процесом продукції з високою часткою доданої вартості та сприяння збільшення експорту такої продукції як основного інструмента щодо підвищення ефективності розвитку харчової промисловості.

Ключові слова: харчова промисловість, державне регулювання, додана вартість, експорт, інструменти державного регулювання.

ANNOTATION

Khrypiuk V. I. State Regulation as a Means of Increasing the Efficiency of the Food Industry. – Manuscript.

Dissertation on achieving the scientific degree of Candidate of Economic Sciences in specialty No. 08.00.03 – economics and management of the national economy. – National University of Food Technologies, Kyiv, 2021.

The dissertation is devoted to summarizing and developing the theoretical-legal and scientific-methodological provisions, as well as the development of practical recommendations with regards to improving the state regulation of Ukraine's food industry in order to increase its efficiency.

The paper systematizes the key theoretical and methodological views on the state's role in ensuring socio-economic development. Based on this, it has been determined that in world literature in general two opposite points of view regarding the necessity of state-regulated economic processes are considered. However, under current conditions of the market economy, state regulation acquires a special status, as state influence on the activities of economic entities should interact as much as possible with market self-regulation, supporting and stimulating, rather than replacing it.

Furthermore, the scientific and methodological aspects of the ontogenesis of “state regulation” have been studied, as well as the relevant categorical and conceptual basis. The essence of theoretical approaches to the implementation of

state regulation has been examined and the scientific-theoretical ways of defining “state regulation of the food industry” have been summarized. The mechanism for state regulation of the food industry has been formed, which generates the framework for the achievement of structural changes, initiated at the state level by strategic documents in specific institutions of the country’s food industry.

A retrospective analysis, as well as the analysis of the current state of Ukraine’s food industry, has been carried out. Based on this it has been determined that for a long time the food industry has been one of the most strategically important sectors of the national economy.

The conceptual provisions of using the nomenclature-product approach in state statistical reporting on the Ukrainian food industry’s development have been substantiated which, unlike others, details the sector breakdown. The above allows to determine the development of individual sectors of the food industry through quantitative and qualitative indicators of progress of the corresponding nomenclature-product composition, as well as to decrease the risks of distorting the objective estimates of transformational changes in the industry and its subsectors.

The institutional and normative support of state regulation of the Ukrainian food industry has been analyzed, on the basis of which the institutional units of regulation, namely the business structures in the normative, methodical, instructive, and scientific planes, have been arranged in hierarchical order.

The methodological approach to evaluating the state regulation of the food industry has been improved which, in contrast to the existing ones, include a system of quantitative and qualitative indicators, grouped in accordance with the criteria of assessment, namely administrative-political, economic, social, and investment-innovative, as well as providing for the formation of a general integrated indicator. This allows for the objective evaluation of state-regulated development and the efficiency of the food industry, as well as defining the means of its improvement.

The main issues and obstacles in the development of the food industry have been laid out, along with ranking the industries they most concern. Simultaneously, the main prospects and advantages of their advancement have been established, based on the methodological approaches to the systemic analysis of the food industry’s development. Moreover, the strengths and weaknesses of Ukraine’s food industry, as well as the opportunities and potential threats in the event of the intensification of state action have been systematized using the SWOT-analysis method.

The prospective methods of improving state regulation of Ukraine’s food industry have been affirmed and a set of tools within the two established directions, aimed at advancing the development of products with high added value, has been proposed, along with the means of increasing the export of such products. It has been established that the main function of a state, guided by the goal of increasing the efficiency of its food industry, is stimulating the production and export of food products with high added value.

Keywords: food industry, state regulation, added value, export, instruments of state regulation.